JOURNAL OF EDUCATION AND INNOVATION

Journal of Education and Innovation
Vol. 28, No. 1, January - March 2026, 288347
ISSN: 3027-7019 (Online), DOI: 10.71185/jeiejournals.v28i1.288347

Academic Article

VENERABLE PERSON: THE WAY OF LIVING AS A TEACHER WITH THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY PRINCIPLE

ปูชนียบุคคล: วิถีครองตนคนเป็นครูด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Received: September 15, 2025 **Revised:** October 30, 2025 **Accepted:** November 17, 2025

Montree Linphoo[1*] and Phra Futrakool Buddharakkhito (Linphoo)[2]
มนตรี หลินภู[1*] และพระฟูตระกูล พุทธรักขิโต (หลินภู)[2]

[1]Faculty of Education, Kampaengphet Rajabhat University
[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
[2]Faculty of Education, Kalasin Buddhist College
[2]คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตรเฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

*Corresponding Author, Email: montreegate@hotmail.com

Abstract

This article aims to present teachers' conduct with the Sufficiency Economy Philosophy to be venerable person. The teachers are involved in developing people, especially students, in terms of morality and abilities, and must be appropriate role models. It is imperative that teachers must demonstrate that they possess the competence to be professional teachers who are both accomplished and of good character and deserve to be respected by society. Therefore, the teachers must regulate behavior with ethics, thinking with knowledge, abilities with practical skills, and attitudes with positive thinking through conduct that takes into account moderation, appropriate to the status and role, not being greedy to the point of incurring debt and using things that hold value more than worth, be rational in thinking, acting and making decisions with carefulness and caution, mindful of the impact on the profession, organization, students and others, creating a internal immunity to be strong, do not feel tired in the profession and can stand firm amidst external changes by being reliance for the self and students, beneath the clear wisdom that comes from deep training and learning in the teachings and other related sciences, and the practice of professional ethics which will lead to the elevation of attitudes, knowledge and behavior to have the qualities of a true teacher.

Keywords: Teacher Conduct, Sufficiency Economy Philosophy, Venerable Person, Revered Teacher

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มุ่งนำเสนอการครองตนของครูด้วยแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นปูชนียบุคคล ครูเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนโดยเฉพาะนักเรียนในด้านคุณธรรมและความสามารถซึ่งต้องเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องแสดงให้เห็นว่าตัวเองเพียบพร้อมด้วยสมรรถนะการเป็นครูมืออาชีพที่ทั้งเก่งและดีสมควรได้รับการเคารพยกย่องจากสังคม ดังนั้น ครูจะต้องกำกับความประพฤติด้วยจริยธรรม กำกับวิธีคิดด้วยความรู้ กำกับความสามารถด้วยทักษะปฏิบัติ และกำกับเจตคติด้วยแนวคิดด้านบวกผ่านการปฏิบัติตนที่คำนึงถึงความพอประมาณ พอเหมาะพอดีกับฐานะและบทบาทของตัวเอง ไม่โลภมากจนก่อหนี้และใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ที่ยึดคุณค่ามากกว่ามูลค่า มีเหตุมีผลในการคิด การกระทำและจะต้องตัดสินใจด้วยความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังโดยตระหนักถึงผลกระทบต่อวิชาชีพ หน่วยงาน นักเรียนและคนอื่น ๆ มีภูมิคุ้มกันภายในให้มั่นคง ไม่รู้สึกเหนื่อยหน่ายในอาชีพและยืดหยัดอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก โดยเป็นที่พึ่งให้กับตัวเองและนักเรียน ภายใต้ภูมิปัญญาที่กระจ่างชัดซึ่งเกิดจากการฝึกฝนเรียนรู้จากประสบการณ์และศาสตร์ที่สอนอย่างลุ่มลึกรวมทั้งศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งจะนำสู่การยกระดับเจตคติการรู้คิดและพฤติกรรม ให้มีคุณสมบัติความเป็นครูที่แท้จริง

คำสำคัญ: การครองตนของครู ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปูชนียบุคคล ครูที่ควรบูชา

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังเข้ามามีบทบาทในเกือบทุกวงการ ไม่เว้นแม้แต่การศึกษาซึ่งส่งผลให้อาชีพครูถูกสั่นคลอนด้วยเกรงจะถูกแทนที่ด้วยเช่นกันและยังเกิดปรากฏการณ์การไม่เห็นความสำคัญของการเรียนหรือใบปริญญาเพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีได้โดยไม่จำเป็นต้องมีครูสอน อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีไม่สามารถแทนที่ “ความเป็นมนุษย์” ที่เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาได้เพราะยังขาดคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับครูที่เป็นบุคคล เช่น ความเข้าใจความเป็นมนุษย์ การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นการเรียนรู้และการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม (Hill, 2025) ครูจึงมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของสังคมทุกยุคสมัย ดังพระราชดำรัส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ว่า

“ครู คือ มนุษย์ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กนักเรียนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของตนเองและสร้างค่านิยมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ไม่มีเทคโนโลยีใด ๆ สามารถแทนที่ครูได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว นั่นคือว่า ทำไมครูที่ดีจึงสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตลูกศิษย์ได้ ด้วยการพัฒนาพวกเขาให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีความสามารถทั้งในระดับชาติและระดับเป็นพลเมืองของโลกด้วย”

(พระราโชวาท ในพิธีพระราชทานรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี ครั้งที่ 3, วันที่ 15 ตุลาคม 2562)

ในยุคปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับมูลค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าในงาน การเข้ามาสู่อาชีพครูเพียงเพราะต้องการความมั่นคงและสวัสดิการของครอบครัวส่งผลให้ขาดอุดมการณ์ความเป็นครู สอนไปวัน ๆ ขาดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตัวเองและการเรียนการสอน Yimyaem (2022) ระบุว่า เหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนเก่ง ๆ ไม่อยากมาเป็นครูหรือไม่สามารถรักษาครูดี ๆ ไว้ได้ เนื่องจากค่าตอบแทนครูต่ำเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ๆ ความตั้งใจและทุ่มเทต่อการเรียนการสอนรวมถึงความเอาใจใส่ต่อเด็กก็ลดลง ครูมุ่งสอนเนื้อหามากกว่าเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น ครูส่วนใหญ่จึงขาดความเชี่ยวชาญในการสอนทั้งวิชาการและคุณลักษณะความเป็นครูส่งผลให้ความนิยมยกย่องของสังคมต่อครูลดลงไปด้วยจึงทำให้วิชาชีพครูตกต่ำ

การกอบกู้วิกฤตศรัทธาจึงต้องเล็งมาที่การปฏิบัติตนของครูที่จะต้องแสดงบทบาทการเป็นแบบอย่างที่ดี มีทั้งความเก่งและความดี มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ จึงจะได้รับความเคารพนับถือจากคนอื่น ๆ สอดคล้องกับ Somsak (2018) ที่ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตวิญญาณความเป็นครูซึ่งพบว่า ครูต้อง 1) มีแก่นของ

จิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ รักและศรัทธาในอาชีพครู มีเป้าหมายในการทำงานเพื่อนักเรียน เข้าใจคนอื่น ศรัทธาสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เห็นคุณค่าของจิตใจมากกว่าวัตถุ รู้จักและเข้าใจตนเอง 2) มีพฤติกรรมการทำงานและการใช้ชีวิต ได้แก่ การจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพและคุณธรรมจริยธรรม ก้าวทันและใช้เทคโนโลยีและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 3) มีการคงอยู่ของจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ ความสุขจากการทำหน้าที่ ทั้งนี้ คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยรูปแบบการครองตนที่เหมาะสมของครูเป็นสำคัญ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติของครูได้เนื่องด้วยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่คำนึงถึงความพอดี ไม่เบียดเบียนตัวเอง คนอื่น สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมกระบวนการคิดให้มีเหตุมีผล มีความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง เสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสามารถปรับตัวอยู่ได้อย่างเหมาะสม จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า สามารถนำไปพัฒนาคุณสมบัติครูได้ อาทิ ทักษะชีวิต การคิดวิเคราะห์ จิตสำนึกสาธารณะ การอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ (Linphoo, 2019; Sricharoenpramong, 2019; Linphoo et al., 2024) อย่างไรก็ตาม เป็นเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมระยะสั้น ๆ หากจะพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่ควรบูชาอย่างแท้จริงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งโดยส่วนตัวและการประกอบอาชีพจึงจะทำให้เจตคติ การรู้คิดและพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรที่มาจากจิตรู้สำนึกของความเป็นครูในระดับสูง

บทความวิชาการฉบับนี้ มุ่งนำเสนอการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อการครองตนของครูอันจะส่งผลให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติสมกับที่สังคมให้ความนิยมนับถือ เหนือสิ่งอื่นใดจะเป็นการรักษาคุณค่าและปกป้องเกียรติของความเป็นครูไว้อย่างมั่นคงสืบไป

ปูชนียบุคคล: ความหมายครูที่ควรค่าแก่การบูชา

พ่อแม่ถือเป็นครูคนแรกที่สอนให้กิน เดิน นั่ง นอน จากนั้นจึงมีครูคนที่สองที่สอนวิชาความรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติม จากอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เป็นอ่านออกเขียนได้ และยังสอนคนซึ่งระคนไปด้วยการทำผิดทำถูกปะปนกันไปให้เป็นมนุษย์ (มนะ แปลว่า ใจ, อุษยะ แปลว่า สูง สนธิกันเป็น “มนุษยะ, มนุษย์” แปลว่า ผู้มีใจสูง) ที่ใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม มีจิตใจสูงส่งด้วยคุณธรรม ความดี มีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ จนประสบความสำเร็จในอาชีพการงานและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับ Kwanmuang (2020) ที่กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลที่ชี้นำศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง เป็นผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ที่มีความหนักแน่น ทำหน้าที่ไม่จำกัดเวลา ครูจึงเป็นบุคคลที่ควรให้ความเคารพและน่ายกย่องเชิดชู เรียกว่า "ปูชนียบุคคล” ซึ่งเป็นคำสรุปรวมความหมายที่ใช้เปรียบเปรยครูไว้ อาทิ ครูคือแม่พิมพ์ของชาติ ครูคือเรือจ้าง ครูคือแบบอย่างที่ดี ครูคือผู้สอน ครูคือผู้เปิดประตูทางจิตวิญญาณ ครูคือบูรพาจารย์ ครูคือกัลยาณมิตรที่ดีของศิษย์ ครูคือบุพการีของศิษย์ (Khamhongsa et al., 2022)

“ครู” มาจากคำว่า “ครุ, คุรุ” ในภาษาบาลีสันสกฤต แปลว่า “หนัก” ซึ่งชี้ให้เห็นความหมาย 2 นัย คือ 1) แง่มุมเชิงลบ หมายถึง “หนักใจ” เพราะครูจะต้องเผชิญการฝึกฝนอย่างหนักหน่วง มีกิจกรรมที่ต้องเรียนรู้และปฏิบัติมากมายรวมถึงภาระหน้าที่อันหนักหนาสาหัสที่ครูต้องแบกรับไว้และต้องมีความรับผิดชอบสูงในการอบรมพร่ำสอนกว่าลูกศิษย์คน ๆ หนึ่งจะเติบโตเป็นผู้มีวิชาความรู้ ความสามารถ อ่านออก เขียนได้ คิดเป็นและเป็นคนดีของสังคม (Khamhongsa et al., 2022) และ 2) แง่มุมเชิงบวก หมายถึง “หนักแน่น” ครูต้องมีจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหว มีความอดทดอดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและการทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอนซึ่งจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ครูจึงเป็นบุคคลที่น่าเคารพยกย่องและควรให้การเชิดชูบูชา หากครูไม่มีจิตใจหนักแน่นเพียงพอจะส่งผลให้เกิดความทุกข์และอาจจะไม่สามารถอยู่ในอาชีพครูได้

นอกจากนี้ ยังแยกศัพท์เป็น “คุ” หมายถึง ผู้ชี้ทางสว่าง และ “รุ” หมายถึง ผู้ขจัดความมืด (Ketngam et al., 2022) อีกทั้ง ยังปรากฏคำพ้องเสียงในภาษาอังกฤษว่า “Guru (กูรู)” หากสืบค้นและวิเคราะห์รากศัพท์ยังพบอีกว่ามาจาก “คร” แปลว่า

เชิดชู และ “คิร” แปลว่า กล่าวหรือเปล่ง อีกทั้งยังมีคำใกล้เคียง ได้แก่ “คารวะ” หรือ “เคารพ” ในภาษาไทย ที่แปลง อุ ตรง ครุ เป็น โอ และแปลง โอ เป็น อาวะ สำเร็จเป็น คารวะ ตามหลักสนธิในภาษาบาลี ทั้งหมดมีที่มาจากคำเดียวกันทั้งสิ้น

ดังนั้น “ครู” จึงหมายถึง บุคคลผู้มีใจหนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคต่าง ๆ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความรักเอาใจต่อศิษย์เหมือนลูกของตน อบรมสั่งสอนให้ศิษย์หรือลูกเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ ประกอบอาชีพสุจริตและทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมต่อไปในอนาคต (Atidhammo, 2016) จุดประกายความคิดที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์ มีความเมตตาเอื้อเฟื้อและถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์โดยไม่ปิดบังอำพราง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และจะต้องทุ่มเทแรงกายและแรงใจไม่น้อยไปกว่าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด คอยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้เพื่อปูพื้นฐานไปสู่อาชีพในภายภาคหน้า ดังนั้น ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ศิษย์ควรจะได้สำนึกรู้ในบุญคุณและกระทำตอบแทนคุณ (กตัญญูกตเวที) (Srathorng, 2018) และให้ความเคารพยำเกรงอันเนื่องมาจากบทบาทของครูที่แสดงถึงความเป็นพ่อแม่คนที่ 2 ที่รักและปรารถนาดีต่อศิษย์เสมือนกับลูกแท้ ๆ ดังที่ Linphu and Linphoo (2023) ได้ระบุถึงบทบาทครูที่กระทำต่อศิษย์ไว้ว่า สองมือครูคือมือของศิลปินผู้มีศิลปะในการเสกสรรปั้นแต่งให้ผู้เรียนมีความงดงามทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และยังได้เรียบเรียงเป็นอุปมาอุปมัยไว้ว่า ครูนั้นเป็นผู้ชี้ทางถูกให้ศิษย์เดิน บอกทางผิดให้ศิษย์เว้น คอยปลอบใจเมื่อศิษย์ท้อแท้ เป็นกำลังใจเมื่อศิษย์ท้อถอย เป็นเพื่อนเมื่อศิษย์รู้สึกโดดเดี่ยว คอยพยุงเมื่อศิษย์ซวนเซ เป็นเพื่อนที่คอยรับฟังปัญหา เป็นพ่อแม่ที่คอยให้ความรักความเมตตา เป็นที่ปรึกษาเมื่อศิษย์อับจนหมดหนทาง หรือแม้แต่เป็นแพะรับบาปเพราะถูกสังคมประณาม เมื่อศิษย์ประพฤติตนต่ำทราม

หลายคนอาจมองว่า ครูเป็นเพียงอาชีพหนึ่งเท่านั้นที่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่และรับเดือนเงินประจำ ทำหน้าที่ไปวัน ๆ เหมือนอาชีพอื่น ๆ หากเป็นเช่นนั้น ครูจะไม่ถูกขนานนามว่าเป็น “ปูชนียบุคคล” เพราะการสร้างใครสักคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะไม่เหมือนการสร้างตึก หากมีงบประมาณเพียงพอก็สามารถสร้างให้เสร็จและออกมาสวยงามภายในเวลาที่กำหนดได้ ขณะที่การสร้างคนแม้จะพัฒนาตลอดชั่วชีวิตยังมีโอกาสที่จะกลายเป็นอาชญากรได้ในสักวัน ครูจึงไม่ใช่เป็นเพียงอาชีพที่มีสินจ้างรางวัลเป็นตัวตั้ง แต่ต้องเป็นครูมืออาชีพที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เที่ยงตรงยุติธรรม ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงความสุขสบายรายได้ค่าจ้าง แต่คำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของลูกศิษย์ทุกคนที่ครูจะต้องพยายามพัฒนาทั้งสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมอย่างเต็มศักยภาพ ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้นำไปประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในภายภาคหน้า ดังที่ Sudrung and Thanompongchart (2018) กล่าวว่า สังคมยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคลเพราะงานครูเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นงานสร้างสรรค์เพราะเป็นการวางรากฐานความรู้ ความดีและความสามารถทุกด้านให้แก่นักเรียน ครูเป็นนักพัฒนาคนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ จิตใจ เป็นผู้ที่อบรมสั่งสอน ปลูกฝังความคิด ค่านิยมและเจตคติต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน

องค์ประกอบลักษณะครูที่เป็นปูชนียบุคคล

ครูที่น่าเคารพบูชานั้นไม่เพียงแต่มีความเก่งกาจสามารถด้านวิชาการความรู้และการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายหรือมีเทคนิคการสอนที่แพรวพราวเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือต้องมีความประพฤติที่ดีงาม ครองตนอยู่ในศีลธรรมไม่ประพฤติเสียหาย หลีกเว้นจากอบายมุขสิ่งที่จะทำให้ชีวิตเสื่อมถอย ครองงานอย่างมีคุณธรรมความรับผิดชอบ ทุ่มเทเสียสละ ครองคนอย่างมีจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตเมตตาเพราะความดีเป็นรากฐานให้ทุกส่วนของชีวิตมั่นคงและยั่งยืน เสมือนหางเสือกำกับทิศทางเรือ ประดุจเสาเข็มให้ตึกที่สูงใหญ่ เมื่อครูมีความดีเป็นพื้นฐานที่มั่นคงแล้วจะพัฒนาความเก่งได้ง่าย เป็นต้นว่า เมื่อครูไม่เสพสิ่งมึนเมา (ความดี) จะทำให้สติปัญญาสมบูรณ์และนำไปใช้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ความเก่ง) ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตรัสเน้นย้ำเกี่ยวกับครูที่ควรบูชาว่า

"...ครูจะต้องตั้งใจในความดีอยู่ตลอดเวลา แม้จะเหน็ดเหนื่อยเท่าไรก็จะต้องอดทน เพื่อพิสูจน์ว่าครูนี้เป็นที่เคารพสักการะได้ แต่ถ้าครูไม่ตั้งตัวในศีลธรรม ถ้าครูไม่ทำตัวเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะเคารพได้อย่างไร..."

(พระราชทานแก่คณะครู โรงเรียนราษฎร์ทั่วราชอาณาจักร ณ ศาลาผกาภิรมย์, วันที่ 8 พฤษภาคม 2513)

สอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงคุณสมบัติครูไว้ 7 ประการ ได้แก่ 1) น่ารัก (ปิโย) น่าคบค้าสมาคม น่าเข้าใกล้ น่าสนทนาไต่ถาม นักเรียนรู้สึกอุ่นใจเมื่อได้พบปะพูดคุยเพราะความเมตตากรุณาของครูที่มีต่อศิษย์ 2) น่าเคารพ ยำเกรง (ครุ) เพราะครูดำเนินชีวิตด้วยศีลธรรม มีความประพฤติดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนอื่น ๆ จนเกิดเป็นความเลื่อมใสศรัทธา เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย (P.A. Payutto, 2021) 3) น่ายกย่อง (ภาวนีโย) ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง มีสติปัญญาความสามารถ มีเทคนิคการสอนหลากหลาย 4) รู้จักพูด (วัตตา) ให้เหมาะสมกับระดับและความแตกต่างด้านสติปัญญาของนักเรียน สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งถ้อยคำและท่าทาง ชี้แจงด้วยหลักการและเหตุผล ไม่เลื่อนลอยหรืองมงายไร้ข้อเท็จจริง 5) อดทนต่อถ้อยคำ (วจนักขโม) การปรามาสดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่หวั่นไหวเพราะคำสรรเสริญหรือนินทา ข้อพิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ และพร้อมปรับปรุงแก้ไขตัวเองด้วยเล็งเห็นว่า คำตำหนิติเตียนเหล่านั้นเป็นขุมทรัพย์ชี้ทางปัญญา 6) แถลงเรื่องล้ำลึกได้ (คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา) อธิบายสิ่งที่ยากให้เข้าใจง่ายเหมือนจูงมือนักเรียนไปสัมผัสด้วยตัวเองหรือให้เห็นกับตา มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ลึกซึ้งได้ถูกต้องแม่นยำ (Athiratpanya et al., 2015) และ 7) ไม่ชี้นำนักเรียนไปในทางเสียหาย (โน จัฏฐาเน นิโยชเย) เช่น สิ่งเสพติดมึนเมา อบายมุข เป็นต้น แต่ให้การปรึกษาแนะนำเรื่องที่เป็นประโยชน์ที่จะสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ศิษย์ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับลักษณะครูดีตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งในและต่างประ เทศ ซึ่งแยกวิเคราะห์เป็น 4 ด้าน ดังนี้ (Yimyaem, 2022; Warabamrungkul, 2019; Jitlung, 2016; Azer, 2005; Miller, 2012, as cited in Baw, 2014; Limsakul & Chayanuvat, 2019; Athiratpanya et al., 2015; Maneeroung et al., 2016; Anbuthambi & Chandrasekaran, 2019; Knizar et al., 2021)

1) จริยธรรม (Ethics) ครูต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีระเบียบวินัยและแบบแผนที่ดีงามในการดำเนินชีวิต วางตนน่าเชื่อถือ ตรงไปตรงมา พูดอย่างไรต้องปฏิบัติเช่นนั้น (Walk the talk) ไม่หน้าไหว้หลังหลอก ขยันหมั่นเพียรและตรงต่อเวลา มีความอดทนอดกลั้นในการทำหน้าที่ต่าง ๆ รวมถึงไม่ทอดธุระในการงานที่รับผิดชอบ ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเสมอภาค ไม่ลำเอียงเพราะเพศ เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่หวั่นไหวเพราะสรรเสริญนินทาหรือคำวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ หากแต่หมั่นสำรวจและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตัวเองอยู่เสมอ สื่อสารผ่านคำพูดด้วยความสุภาพนิ่มนวลชวนฟังและแสดงกิริยามารยาทอย่างอ่อนโยนชวนมอง กตัญญูรู้คุณเมื่อคนอื่นทำดีให้และกตเวทีตอบแทนคุณเมื่อสบโอกาส หลีกเลี่ยงอบายมุขซึ่งจะนำความเสื่อมเสียมาให้โดยใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไปตามกระแสบริโภคนิยม แต่ยึดถือคุณค่าเป็นเป้าหมายชีวิต ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนาและจรรยาบรรณาวิชาชีพอย่างเคร่งครัด

2) ความรู้ (Knowledge) ครูต้องมีความรอบรู้และแม่นยำในเนื้อหาวิชาที่สอน เข้าใจหลักสูตร ตัวชี้วัด นโยบายและกฎหมายทางการศึกษา รู้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยอาศัยความรู้ทางจิตวิทยา ติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องด้วยความรู้ทางการวิจัย รู้จักเลือกใช้เครื่องมือวัดอย่างเหมาะสม ก้าวทันข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยรวมถึงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อีกทั้ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะนำมาผลิตเป็นสื่อการเรียนการสอนและประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

3) เจตคติ (Attitude) ครูต้องใฝ่เรียนรู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ กระตือรือร้นและทุ่มเทในการสอน ยิ้มแย้มแจ่มใส ใจมีเมตตาปรารถนาดี ควบคุมอารมณ์ได้ ปรับตัวเหมาะสม มีอารมณ์ขันแม้ประสบปัญหาและกล้าเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ เพราะรู้จักมองโลกแง่บวกและมีแนวคิดเติบโต เป็นมิตรกับนักเรียนและพร้อมเปิดใจรับฟังทุกเรื่อง มีจิตสาธารณะและอุทิศตนเพื่ออุดมการณ์และ

จิตวิญญาณความเป็นครู รักและศรัทธาในวิชาชีพตัวเอง เห็นคุณค่าและความสามารถนักเรียน กำลังใจเต็มเปี่ยมและเป็นแหล่งพลังงานบวกให้กับนักเรียนได้ตลอดเวลา

4) ทักษะปฏิบัติ (Skill/Practice) ครูต้องใช้ทักษะและเทคนิคหลากหลายในการสอน ออกแบบแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับชั้นเรียน สามารถผลิตสื่อและนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ตั้งคำถามให้ท้าทายเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของนักเรียน ริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ วิเคราะห์ ชี้แจงและยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย อีกทั้ง มีเทคนิคสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและแก้ปัญหาได้ จับจังหวะการให้แรงเสริมและลงโทษ จัดบรรยากาศให้เหมาะกับการเรียนรู้โดยครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สอนเสริมหรือให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจ และให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) อย่างสร้างสรรค์ ลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อวัดผลการเรียนรู้รวมถึงจัดกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม นอกจากนี้ ยังต้องใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อประสานงานกับเครือข่ายและชุมชนภายนอกโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบลักษณะครูดีข้างต้นใน 2 มิติ แสดงตามตารางดังนี้

ตาราง 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบลักษณะครูดีที่เป็นปูชนียบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ

ความดี		**ความเก่ง**	
จริยธรรม (ความประพฤติ)	เจตคติ (จิตใจ)	ความรู้ (สติปัญญา)	ทักษะปฏิบัติ (ความสามารถ)
ซื่อสัตย์สุจริต, แบบอย่างที่ดี, มีวินัย, ขยันอดทน, รับผิดชอบ, ตรงต่อเวลา, ยุติธรรม, สุภาพเรียบร้อย, กตัญญูกตเวที, เว้นอบายมุข, พอเพียง, ศีลธรรม, จรรยาบรรณวิชาชีพครู	ใฝ่เรียนรู้, กระตือรือร้น, ยิ้มแย้มแจ่มใส, เมตตา, อารมณ์ขัน, แนวคิดเติบโต, เป็นมิตร, จิตสาธารณะ, จิตวิญญาณครู, รักศรัทธาในอาชีพครู, เห็นคุณค่าตนเอง คนอื่น, มีกำลังใจ	เนื้อหา หลักสูตร ตัวชี้วัด นโยบาย กฎหมายทางการศึกษา, หลักการจัดการเรียนรู้, จิตวิทยา, หลักวิจัย, คิดริเริ่ม, ข้อมูลข่าวสาร เหตุการบ้านเมือง, เทคโนโลยีใหม่ๆ, แหล่งเรียนรู้หลากหลาย	เทคนิคการสอน, ออกแบบแผน, ผลิตสื่อนวัตกรรมและประยุกต์ใช้, ตั้งคำถาม อธิบาย ยกตัวอย่าง, แก้ปัญหา, เสริมแรง, จัดบรรยากาศ, สัมพันธภาพ, ให้การปรึกษา, ทำวิจัย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“...คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด..อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข..พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติก็พอเพียง...”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ สาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา, วันที่ 4 ธันวาคม 2541)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและแนวปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่เพื่อยกระดับสุขภาวะของคนในฐานะเป็นเป้าหมายของการพัฒนา (Mongsawad, 2010) และเพื่อให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองได้บนฐานของทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่และพัฒนาให้สอดคล้องกับภูมิสังคมอย่างสมดุลและเจริญก้าวหน้าอย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความยั่งยืน Shone (2016) กล่าวว่า แนวคิดนี้มีต้นกำเนิดจากกรีกโบราณและพระพุทธศาสนาที่รัชกาลที่ 9 (The King of Thailand) ได้พัฒนาและนิยามใหม่เพื่อชี้ให้เห็นหลักการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง (Middle Path) โดยให้รู้จักพอประมาณเพื่อยกระดับสุขภาวะทางจิตและสังคมของแต่ละบุคคลซึ่งมีเป้าหมายด้านความเป็นอยู่และความเสมอภาค สอดคล้อง

กับ Tantiwetchakul (2008) กล่าวว่า เป็นหลักการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง ไม่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง ตั้งตนอยู่ด้วยความไม่ประมาท สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้และมีเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูและพึ่งพาตัวเองได้ (Suthamdee & Suthamdee, 2017) อีกทั้ง เป็นปรัชญาที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหรือเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากจิตสำนึกภายในที่ “ระเบิดจากข้างใน” ขยายผลสู่การเปลี่ยนแปลงภายนอก กล่าวคือ การพัฒนาที่เริ่มจากระดับจุลภาคไปยังมหภาคโดยเริ่มจากตัวบุคคลและครอบครัวที่ดำเนินชีวิตด้วยหลักพึ่งพาตนเองเป็นอันดับแรกนำสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและทรัพยากรที่มีในชุมชน เป็นการพัฒนาตนเองโดยอาศัยสติปัญญาและคุณธรรมจนเกิดเป็นความสามัคคีและความเข้มแข็ง (Srisakeaw & Wichairam, 2019) รู้จักนำหลักศีลธรรมจรรยาตามหลักศาสนาที่ตนนับถือมากำกับความประพฤติ ดำเนินชีวิตที่ตระหนักถึงความเหมาะสมกับตนเอง ไม่โลภมากเกินไป ระวังระวังพฤติกรรมการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ตกเป็นทาสของกระแสวัตถุนิยม มีความรู้เชิงวิชาการและใช้หลักเหตุผลกำกับกระบวนการคิดการตัดสินใจและการกระทำด้วยความชาญฉลาด พัฒนาตนเองให้มีองค์ความรู้ที่ถูกต้องและทันสมัยอยู่เสมอ สร้างเกราะป้องกันภายในตัวเองที่คุ้มกันสภาพจิตใจให้มั่นคงเพื่อพร้อมรับความไม่แน่นอนจากกระแสโลกาภิวัตน์และไม่หวั่นไหวไปตามความแปรปรวนเหล่านั้น สามารถยืนหยัดและเป็นที่พึ่งให้กับตนเองและคนอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ ต้องรู้จักใช้ รักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยคำนึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต ภายใต้เงื่อนไขความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังและเงื่อนไขคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ขยันอดทนและแบ่งปัน ใช้ชีวิตด้วยสติสัมปชัญญะ มีเมตตา มีวัฒนธรรมการผลิต มีวิจารณญาณในการบริโภคในสิ่งที่เป็นคุณค่าแท้ รู้จักตระหนักในศักยภาพตน เข้าใจตน เข้าถึงตนและพัฒนาตนก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีความพร้อมที่จะจัดการต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง เน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลเพื่อให้สามารถอยู่ได้ในกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีการแข่งขันสูงและความซับซ้อนอย่างมากทางสังคม (Suwannawong et al., 2023; Nilkarn et al., 2017) ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย 3 ห่วง รายละเอียดดังนี้

1. ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง (Kenaphoom, 2016) กล่าวคือ ไม่น้อยจนเบียดเสียดตัวเองให้ลำบากและไม่ละโมบโลภมากจนกลายเป็นความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบคนอื่นหรือทุจริต (Corruption) ต่อบ้านเมือง รู้จักประมาณในการแสวงหาตามกำลังความสามารถและความพอเหมาะพอดีกับตัวเอง เหมาะสมกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไปตามกระแสสังคมนิยมวัตถุเข้าทำนอง “เห็นช้างขี้ขี้ตามช้าง” ไม่ใช้ความอยาก (ตัณหา: Greed, Want, Desire) เป็นตัวนำ แต่ให้คำนึงถึงความจำเป็น (Need) เป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของคนไทย ดำรงตนอยู่อย่างพอดี พอเพียง พอเหมาะ ไม่ฟุ่มเฟือยอย่างไร้ประโยชน์ (Suwannawong et al., 2023) รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือคนอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบความพอประมาณกับกฎเกณฑ์ของสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นและเปรียบเทียบกับศักยภาพของตน (Pinsawasdi, 2024) Thongbhakdee (2007) ชี้ให้เห็นถึงความพอประมาณว่ามี 2 นัย คือ ความพอดีไม่สุดโต่งและการยืนได้บนขาของตนเอง (Self-reliant) จะพบว่า ประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับหลักความพอประมาณ (สันโดษ) ในพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการครองตนของพระภิกษุสงฆ์ มี 3 ประการ ได้แก่ (P.A. Payutto, 2021)

1.1 ยินดีตามที่ได้ (ยถาลาภสันโดษ) คือ พอใจในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้มาด้วยความเพียรพยายามของตัวเองไม่ว่าสิ่งนั้นจะประณีตหรือหยาบก็ตาม และจะต้องไม่เพ่งเล็งหรือริษยาในวัตถุสิ่งของของคนอื่นจนตัวเองเดือดร้อนกระวนกระวายหรือทำผิดศีลธรรม

1.2 ยินดีตามกำลัง (ยถาพลสันโดษ) คือ พอใจในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายและการบริโภคของตัวเอง ไม่ไขว่คว้าจนเกินกำลังความสามารถที่มี เช่น ได้อาหารที่แสลงกับโรคของตัวเองหรือมีมากเกินไปที่จะใช้สอย ไม่ควรหวงแหนเก็บไว้หรือฝืนใช้จนเป็นโทษแก่ตัวเอง ทว่ายอมสละให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นหรือแลกกับสิ่งที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับตัวเองเท่านั้น

1.3 ยินดีตามสมควร (ยถาสารุปปสันโดษ) คือ พอใจในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ตามความเหมาะสมแก่สถานภาพ รูปแบบวิถีชีวิตและเป็นไปเพื่อจุนเจือการปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองเท่านั้น เช่น ได้วัตถุสิ่งของที่มีราคาสูงควรนำไปมอบให้ผู้ที่มีคุณสมบัติน่าเชื่อถือสูงกว่า กล่าวคือ สละให้คนอื่นที่เหมาะสมมากกว่า ส่วนตัวเองรับแต่สิ่งที่เหมาะและพอประมาณกับฐานะของตัวเองเท่านั้น

กล่าวได้ว่า ความพอประมาณจะต้องคำนึงสิ่งที่จะได้มาว่าเหมาะสมกับตัวเองหรือไม่ รู้จักพอใจตามกำลังความสามารถในการแสวงหา ไม่ดิ้นรนจนกลายเป็นความเดือดร้อนหรือแสวงหาด้วยการทุจริตผิดศีลธรรม คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจที่ตนเองเป็นอยู่ ประหยัดมัธยัสถ์ภายใต้เหตุและผลอันสมควร ไม่อยากได้จนเกินประมาณหรือใช้จ่ายเกินตัว

2. ความมีเหตุมีผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องเป็นการมองระยะยาว ตลอดจนคำนึงถึงผลและความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีหรือมีความเป็นไปได้เชิงทฤษฎีทั้งทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (Pure science) และทฤษฎีประยุกต์ (Apply science) (Thongbhakdee, 2007; Kenaphoom, 2016) เป็นหลักการ เป็นกฎเกณฑ์ของการใช้เหตุผลหรือหลักตรรกวิทยา คือต้องรู้จักเหตุว่าทำไม เพราะเหตุใด รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้หลักวิชาการ กฎหมาย ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีรวมทั้งตระหนักรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ กว้างแคบ ใกล้ไกล (Chitchirachan, 2019) ตัดสินใจโดยใช้หลักการและเหตุผลอย่างรอบคอบและรอบด้านภายใต้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าตามหลักวิชาการ วัฒนธรรมความเชื่อที่คำนึงถึงภูมิสังคม อีกทั้ง ต้องใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน และจะต้องตระหนักถึงผลลัพธ์ที่มีมาจากสาเหตุและคำนึงถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดผลตามมา รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง คนอื่น สังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะทำให้มีความพอประมาณทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง (Self-immunity) หมายถึง มีภูมิต้านทานภายในตัวเอง มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ค่านิยมของโลกที่มุ่งวัตถุเป็นหมุดหมายในการดำเนินชีวิตด้วยการแสวงหาความร่ำรวยทางวัตถุเป็นสำคัญจนตกเป็นทาสของวัตถุ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ รอคอยแต่ให้คนอื่นช่วยเหลือหรือรอแต่โชคลาภวาสนา ลาภลอย หวังพึ่งแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสวดมนต์อ้อนวอนเพื่อให้สมหวัง เมื่อไม่ได้ตามที่ต้องการก็รู้สึกผิดหวังเสียใจ ก่นด่าโชคชะตา Atthakosolo and Pangthipampai (2021) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีคือการรู้จักอดทนต่อสิ่งภายนอกที่เข้ามากระทบทั้งหลาย อดทนต่อความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจทั้งหลาย อดทนต่อความท้อแท้ห่อเหี่ยวที่เป็นสิ่งบั่นทอนให้หมดกำลังใจ มีหลักยึดภายในตัวเอง มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับ Phanthali et al. (2021) ที่ให้มุมมองไว้ว่า เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ต้องป้องกันความเสี่ยงในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบกับตัวเอง เตรียมตนเองและผู้เกี่ยวข้องให้มีภูมิต้านทานที่จะคุ้มกันตนเองได้ เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงทีและสามารถดำเนินภารกิจต่อไปได้โดยไม่ขลุกขลักหรือหยุดชะลักกลางคัน

ส่วนที่ 2 เงื่อนไขที่จะต้องเข้ามากำกับ 3 ห่วง ข้างต้น รายละเอียดดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับหลักวิชาการความรู้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพราะหากปราศจากความรู้คนก็จะดำเนินชีวิตไปตามความอยาก ดังที่ Tantiwetchakul (2008) กล่าวว่า ให้ใช้เหตุผลเป็นเครื่องนำทางอย่าใช้กิเลสตัณหาเป็นเครื่องนำทาง ดังนั้น ความรู้จะเป็นตัวชี้นำความคิด ให้เป็นผู้รู้จัก

พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบด้าน รอบคอบ มีเหตุผลในการประกอบภารกิจการงานต่าง ๆ รู้จักปฏิบัติไปตามหลักวิชาการและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตัวเอง อีกทั้ง ยังช่วยเตือนให้ระลึกได้ว่าอะไรจำเป็นไม่จำเป็น ควรทำไม่ควร อะไรที่จะทำให้เจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมถอย จึงต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการอย่างหลากหลาย นอกจากนี้ ยังต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังอย่างมากที่จะนำความรู้ทั้งหลายมาพิจารณาให้เห็นความเชื่อมโยงกันเพื่อใช้ประกอบการวางแผนในขั้นปฏิบัติและการตัดสินใจ จึงต้องแสวงหา เพิ่มพูน จัดการและต่อยอดความรู้อยู่เสมอเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น (Phanthali et al., 2021)

2. คุณธรรม (Ethics) คือ หลักการที่จะทำให้เกิดคุณค่ากับการดำเนินชีวิตและความเข้มแข็งทางจิตใจ หากชีวิตขาดคุณธรรมจะเป็นชีวิตที่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและคนอื่นรวมถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมี 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจ/ปัญญาและด้านการกระทำ ในด้านแรกเป็นการเน้นความรู้คู่คุณธรรม ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ส่วนด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต เน้นความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามัคคี สติปัญญาและความรอบคอบ (Thongbhakdee, 2007; Sarapirom, 2024) ใช้ชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมให้มั่นคง ประพฤติตัวอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม Kenaphoom (2016) กล่าวว่า หลักคุณธรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องอยู่ในฐานของจริยธรรม (Ethics) โดยมีหลักการสำคัญคือ “เราอยู่ได้ เขาอยู่ได้-ไม่เบียดเบียน” ตลอดจนการฝึกจิตข่มใจตนเอง ใช้สติปัญญามีความรอบคอบในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติรู้รักสามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น (Phinijwat, 2020) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเมตตากรุณา ไม่ทำอะไรตามความโลภ โกรธ หลง หุนหันพลันแล่น มีสติยับยั้งพฤติกรรมทั้งคำพูด ความคิดและการกระทำที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง คนอื่นสังคมและสิ่งแวดล้อม คุณธรรมจึงเปรียบเหมือนหางเสือที่คอยควบคุมเรือให้แล่นไปตามจังหวะและในทิศทางที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นองค์ความรู้ที่ใช้เป็นแผนที่ในการปฏิบัติกิจการงานต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิตที่จะต้องอาศัยทั้งความเก่ง คือ ความรู้ที่จะต้องศึกษาค้นหาให้เพิ่มพูนอยู่เสมอตามหลักวิชาการและการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก พร้อมนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ด้วยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระหวัง และหลักคุณธรรมที่จะต้องนำมาใช้กำกับความประพฤติให้เป็นคนพอประมาณ ใช้ชีวิตอย่างพอเหมาะ พอดี รู้จักใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ยังส่งเสริมคุณภาพความมั่นคงภายในจิตใจให้เป็นผู้มีภูมิต้านทานภายในตัวเอง จิตใจไม่หวั่นไหวไปตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสวัตถุนิยมเพื่อให้ปรับตัวอยู่ได้ภายใต้ความไม่แน่นอน

การครองตนของครูด้วยแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นปูชนียบุคคล

ความแตกต่างระหว่างครูกับบุคคลทั่วไปไม่ใช่ชนชั้น ฐานะ ความร่ำรวย แต่เป็นความประพฤติ ระดับสติปัญญาความสามารถ ครูจะต้องมีวิถีชีวิตที่ยึดหลักศีลธรรมเพื่อกำกับความประพฤติ ทรงภูมิธรรมภูมิปัญญา มีคุณธรรมประจำใจ ไม่ดำเนินชีวิตไปตามความอยากปรารถนาที่ยึดความสะดวกสบายรายได้วัตถุ แต่จะต้องเสียสละ มีเมตตา ใช้สติปัญญาเป็นเครื่องชี้นำพฤติกรรมทั้งกาย วาจาและจิตใจ กล่าวคือ วิถีชีวิตครูจะต้องดำรงอยู่ในกรอบอันดีงาม ประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งแต่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มุ่งมั่นทุ่มเทในการพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งทักษะวิชาการและทักษะชีวิต มีสติคอยควบคุมตัวเองไม่ให้ลุอำนาจฝ่ายอกุศล คือ โลภ โกรธ หลง โดยจะต้องให้เกิดสมดุลระหว่างความเก่งด้านวิชาการและความดีด้านคุณธรรมจึงจะเป็นครูที่ควรสักการะบูชา

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่ส่งเสริมความเก่ง คือ ความมีเหตุมีผล และความดี คือ ความพอประมาณ อีกทั้งให้ความสำคัญกับการฝึกพฤติกรรมภายนอก คือ การใช้ชีวิตและทักษะปฏิบัติ และภายใน คือ จิตใจและการรู้คิด ซึ่งจะทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันภายในตัวที่ดีนำสู่ชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน เป็นที่พึ่งให้กับตนเองและสังคมได้ ผู้เขียนขอเสนอการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้สำหรับการครองตนของครู รายละเอียดดังนี้

1. ความพอประมาณ ครูต้องยึด “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” ให้ความสำคัญกับวัตถุแต่น้อย รู้จักประมาณตนเอง ไม่โอ้อวด ไม่ฟุ่มเฟือยเกินตัว เกินกำลังที่ตนเองมี พออยู่พอกินในการประกอบอาชีพ (Pitipakpong, 2024) ไม่สุรุ่ยสุร่ายจนกลายเป็นหนี้ บริหารจัดการสิ่งที่มีอยู่และใช้สอยปัจจัย 4 (อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย) รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ยึดสำนวนที่ว่า “กินเพื่ออยู่ ไม่ได้อยู่เพื่อกิน” ไม่ใช้ความน่าเชื่อถือของอาชีพเพื่อกู้เงินจากแหล่งทุนต่าง ๆ จนมีพฤติกรรมก่อหนี้หรือแสวงหาผลประโยชน์ ไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายไปกับการสังสรรค์ เที่ยวสถานบันเทิงและซื้อสิ่งของที่ไม่จำเป็นด้วยตระหนักในคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม เช่น คุณค่าของนาฬิกาอยู่ที่เวลาไม่ใช่ราคาแพง ๆ เป็นต้น แบ่งเงินเดือนเป็นสัดส่วนอย่างเหมาะสม อาทิ เงินเดือน 15,000 บาท ส่งให้ทางบ้าน 4,000 บาท ค่าที่พัก 3,000 บาท ค่าอาหาร 3,000 บาท ค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน 1,000 บาท เหลือเก็บ 4,000 บาท เป็นต้น ลดการพึ่งสิ่งภายนอกแต่พึ่งตัวเองให้มากขึ้น เช่น ใช้เวลาว่างปลูกผักสวนครัวรอบ ๆ ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงความพอประมาณในบริบทอาชีพครู โดยไม่อ้างความขาดแคลนให้รู้สึกเหนื่อยหน่ายในอาชีพ แต่เห็นความลำบากเป็นความงอกงามของสติปัญญาเพื่อคิดหาทางแก้ไข (Growth Mindset) ใช้งบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างประหยัดแต่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประดิษฐ์สื่อการสอนด้วยวัสดุเหลือใช้หรือนำสื่อเก่ามาปรับปรุงใช้ใหม่ นำนักเรียนปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ เป็นต้น เพื่อนำมาทำเป็นอาหารกลางวันซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายและเน้นการพึ่งตัวเอง อีกทั้ง ได้ฝึกทักษะอาชีพให้กับนักเรียน

ภายใต้เงื่อนไขความรู้ คือ ครูต้องมีความรู้ด้านการเงิน (Financial Literacy) การทำบัญชีครัวเรือน บันทึกรายรับรายจ่าย วางแผนการใช้ชีวิต เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ การออกแบบพื้นที่ ศิลปหัตถกรรมและการประยุกต์ใช้เพื่อผลิตสื่อการสอน และ**คุณธรรม** คือ เว้นจากอบายมุข มีวินัยทางการเงิน ใฝ่เรียนรู้ ขยันทำงานเสริม เสียสละและมีจิตสาธารณะที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว พอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ ระมัดระวังจิตใจไม่ให้เห่อเหิมตามกระแสวัตถุนิยมจนเกิดความละโมบโลภมาก มีศีลธรรมรวมถึงปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีด้วยความรักและศรัทธาในอาชีพครูโดยประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด

วิธีการ ได้แก่ การเข้าอบรมสัมมนาด้านการเงิน การประดิษฐ์และใช้สื่อการเรียนการสอน การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้จากเกษตรกรตัวอย่างที่นำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสานไปใช้ การเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Nilkote et al., 2021) การฝึกบริจาควัตถุสิ่งของให้กับผู้ยากไร้หรือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ การทำบุญตักบาตรแด่พระสงฆ์เป็นประจำ การเข้าร่วมกิจกรรมจิตวิทยาด้านการควบคุมตัวเอง (Self-Regulation) หรือเข้าอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านการดำเนินชีวิตและการเป็นครู

2. ความมีเหตุมีผล ครูต้องมีเหตุมีผลในการพิจารณาเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจทำอะไร คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง วิชาชีพ เพื่อนครูในหน่วยงาน นักเรียน ผู้ปกครองและคนอื่น ๆ ในสังคมรวมถึงสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต นำวิชาความรู้ต่าง ๆ มาวิเคราะห์ด้วยหลักการเหตุผล อีกทั้งประยุกต์ใช้ด้วยความรอบรู้รอบคอบและระมัดระวัง วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยตัวเองอย่างตรงไปตรงมาสอดคล้องกับความเป็นจริงนำสู่การแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มพูนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ยังขาด มีสติยั้งคิดก่อนจะลงมือทำ ไม่รีบร้อนด่วนสรุปโดยใช้ความอยาก (ตัณหา) เป็นเครื่องชี้นำการตัดสินใจ คำนึงเหตุผลและความคุ้มค่าที่จะต้องจ่าย เช่น สิ่งของชนิดเดียวกันแต่ราคาต่างกันต้องคำนึงประโยชน์การใช้งาน จัดลำดับความสำคัญและจำเป็น อาทิ รถกับบ้านจะซื้ออะไรก่อน แต่งงานกับเก็บเงินสิ่งไหนควรมาก่อน เป็นต้น และจะต้องหนักแน่นในเหตุและผล ไม่หลงงมงายไปกับการอ้อนวอนขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือหวังรวยทางลัด เช่น เล่นหวย เป็นต้น นอกจากนี้ในบริบทอาชีพ ครูต้องพิจารณาเหตุผลการใช้งบประมาณของโรงเรียนอย่างละเอียดถี่ถ้วนรวมถึงการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายสำหรับจัดกิจกรรมให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล การใช้สื่อการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงเนื้อหาวิชาและระดับสติปัญญาของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จะลงโทษหรือเสริมแรงต้องชี้แจงเหตุผลและเป็นไปด้วยความยุติธรรมโดยไม่ใช้อารมณ์

ภายใต้เงื่อนไขความรู้ คือ ครูต้องรู้หลักวิชาในศาสตร์ของตัวเองอย่างลุ่มลึก ติดตามข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ใหม่ ๆ วิเคราะห์ตัวชี้วัด นโยบายและกฎหมายทางการศึกษา มีจิตวิทยาและใช้เทคนิคการสอนหลากหลาย วิจัยทางการศึกษาตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลิตสื่อนวัตกรรมใหม่ ๆ วิเคราะห์สังเคราะห์หลักการจากศาสตร์ต่าง ๆ และนำมาประยุกต์ใช้เพื่อตัดสินใจในชีวิตและอาชีพอย่างมีเหตุผล และ**คุณธรรม** คือ ต้องฝึกฝนเรียนรู้ด้วยความขยันอดทน กล้าเผชิญปัญหาอุปสรรค มีความยุติธรรมและโปร่งใส รู้จักยับยั้งชั่งใจ ปราศจากอคติและไม่ตกเป็นทาสความอยาก

วิธีการ ได้แก่ การเข้าอบรมสัมมนาทางวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และศาสตร์ที่ตัวเองรับผิดชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) กับเพื่อนร่วมสาขาอาชีพหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเรียนรู้ด้วยตัวเองจากเวบไซต์ต่าง ๆ หรืออ่านวารสารออนไลน์ การทำวิจัยการเรียนการสอนร่วมกับเพื่อนครู ผู้เชี่ยวชาญหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย การเข้าร่วมกิจกรรมทางจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการรู้คิดจากกรมสุขภาพจิตหรือหน่วยงานที่จัดขึ้น การเข้าอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้เกิดความเข้าใจตามความเป็นจริง

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ครูต้องมีจิตใจหนักแน่นมั่นคงสมกับที่สังคมให้ความเคารพนับถือ ไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรม (มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ สุข ทุกข์ สรรเสริญ นินทา) ยึดมั่นในค่านิยมที่ถูกต้อง ได้แก่ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ สร้างฐานะครอบครัวด้วยความขยันหมั่นเพียรและรู้จักเก็บออมรายได้ไว้เป็นทุนสำรองในอนาคต เชื่อมั่นในศักยภาพตัวเองมากกว่าการอ้อนวอนขอพรโดยถือคติที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” เตรียมและปรับตัวเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของกระแสโลกาภิวัตน์ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) อย่างต่อเนื่อง ไม่ประมาทในการพัฒนางานและวิชาชีพ (Nilkote et al., 2021) ไม่รู้สึกท้อเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ปกครองหรือคนอื่น ๆ แต่พร้อมแก้ไขข้อผิดพลาดและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ไม่น้อยเนื้อต่ำใจหรือเหนื่อยหน่ายเมื่อไม่ได้ดั่งใจ เช่น นักเรียนดื้อ สอนเยอะ เงินเดือนน้อย ผู้อำนวยการโรงเรียนเจ้ากี้เจ้าการ เป็นต้น แต่มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่รวมถึงเป็นที่พึ่งและแหล่งพลังงานบวกให้กับนักเรียนได้เสมอ ดั่งพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ณ โรงเรียนจิตรลดา ว่า

“การดำรงชีวิตที่ดีจะต้องปรับปรุงตัวตลอดเวลา การปรับปรุงตัวจะต้องมีความเพียรและความอดทนเป็นที่ตั้ง ถ้าคนเราไม่หมั่นเพียร ไม่มีความอดทนก็อาจจะท้อใจไปโดยง่าย เมื่อท้อใจไปแล้ว ไม่มีทางที่จะมีชีวิตเจริญรุ่งเรืองแน่ ๆ”

(พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, วันที่ 27 มีนาคม 2523)

นอกจากนี้ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตโดยไม่คัดลอกหรือนำผลงานวิชาการของคนอื่นมาเป็นของตน ไม่ปล่อยปละละเลยการสอนเพราะมัวแต่มุ่งทำตำแหน่ง ไม่เล่นการเมืองในโรงเรียนโดยการจับกลุ่มติฉินการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และนินทาเพื่อนครูด้วยกัน แต่ต้องมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันภายในองค์กรและประสานขอความร่วมมือผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายร่วมกันในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน

ภายใต้เงื่อนไขความรู้ คือ ครูต้องรู้ประวัติศาสตร์ชาติ หลักศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ภูมิสังคม หน้าที่พลเมือง หลักการออม จิตวิทยาเชิงบวก หลักสัมพันธภาพ การเปลี่ยนแปลงยุคพลิกผัน (Disruption) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เหตุการณ์บ้านเมือง และ**คุณธรรม** คือ จิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่ท้อแท้ มีเมตตาและให้กำลังใจนักเรียน สำนึกรู้คุณค่าของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กตัญญูกตเวทีต่อชาติบ้านเมือง ยึดมั่นสุจริตธรรม รู้รักสามัคคีในองค์กร ปรับตัวอยู่ร่วมกับนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครองและชุมชนด้วยหลักกัลยาณมิตร เคารพความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม (Cross-Culture) มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีจิตวิญญาณครูที่เห็นคุณค่าตนเองรวมถึงคนอื่น ๆ

วิธีการ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น เช่น วันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 วันที่ 28 กรกฎาคม เป็นต้น การเข้าอบรมสัมมนาด้านประวัติศาสตร์ชาติไทย ด้านการเขียนผลงานทาง

วิชาการ ด้านการใช้ดิจิดัลปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเรียนรู้ด้วยตัวเองเกี่ยวกับหลักธรรมจากพระไตรปิฎกออนไลน์หรือจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ การติดตามอ่านข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ จากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ อาทิ ไทยรัฐ (www.thairath.co.th) มติชน (www.matichon.co.th) เป็นต้น การเข้าร่วมอบรมจิตวิทยาการสื่อสารเชิงบวก การนำนักเรียนลงพื้นที่เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือช่วยกิจกรรมในชุมชนทั้งงานมงคลและอวมงคล เช่น แห่เทียนเข้าพรรษา งานฌาปนกิจศพ เป็นต้น การเข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกสติ การสวดมนต์ก่อนนอน การทำสมาธิเจริญจิตตภาวนาเป็นประจำ

สรุปได้ว่า การครองตนของครูตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ลดความเห็นแก่ตัว ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพที่พอเหมาะพอดีและสมควรแก่ฐานะตัวเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อตามวัตถุนิยมจนมีหนี้สินติดตัว ตัดสินใจกระทำสิ่งไหนต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผลอย่างรอบรู้ รอบคอบและนำไปใช้ด้วยความระมัดระวัง อีกทั้ง คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อตัวเอง วิชาชีพ หน่วยงานและคนอื่น ๆ รวมถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ต้องสร้างภูมิคุ้มกันภายในตัวเองให้มั่นคงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน โดยหมั่นฝึกฝนเรียนรู้และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อให้เกิดความรอบรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ต่างๆ และจะต้องยึดมั่นในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคมและจะต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งใช้วิธีการเข้าร่วมอบรมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะวิชาการที่เกี่ยวข้อง ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น ลงพื้นที่ช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชนและฝึกปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางจิตวิทยาเพื่อปรับความคิดพฤติกรรมและตามหลักศาสนาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ฝึกสติและปัญญาเพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริงในการดำเนินชีวิตและการประพฤติตนให้เหมาะสมสำหรับอาชีพครู

จากแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการครองตนของครู จึงสังเคราะห์เป็นความเชื่อมโยงสู่ครูที่เป็นปูชนียบุคคล แสดงตามตารางภาพ ดังนี้

ตาราง 2 การสังเคราะห์แนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการครองตนสู่ลักษณะครูที่เป็นปูชนียบุคคล

แนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อครองตนของครู					
ความพอประมาณ		**ความมีเหตุมีผล**		**การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว**	
ปัจจัย 4, ทรัพยากร, ไม่อวดหรู, ลดซื้อสิ่งของไม่จำเป็น, ไม่ก่อหนี้, ไม่ใช้จ่ายเกินตัว, เหมาะสมกับฐานะ, จัดสรรเงินเดือน, ไม่เที่ยวสถานบันเทิง, ไม่สังสรรค์, ประดิษฐ์สื่อใช้เอง, ปรับปรุงสื่อเก่า, งบโรงเรียน, ปลูกผัก, เลี้ยงสัตว์		ปัจจัยต่าง ๆ, จุดเด่นจุดด้อย, เงื่อนไขแวดล้อม, สาเหตุ, ผลลัพธ์, ผลกระทบ, รอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง, ไม่ด่วนสรุป, ความคุ้มค่า, ลำดับความสำคัญ, ไม่งมงาย, ซื้อและใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์, จัดกิจกรรม, เสริมแรง ลงโทษ		หนักแน่นมั่นคง, ไม่หลงวัตถุ, ค่านิยมด้านชาติ ศาสน์ กษัตริย์, เก็บออม, พึ่งตนเอง, เตรียมตัว ปรับตัว, เชื่อมั่นศักยภาพ, ไม่คัดลอกผลงานวิชาการ, ไม่ทิ้งการสอน, ไม่เล่นการเมือง, เชื่อมโยงองค์กร ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่าย	
เงื่อนไข		**เงื่อนไข**		**เงื่อนไข**	
ความรู้	**คุณธรรม**	**ความรู้**	**คุณธรรม**	**ความรู้**	**คุณธรรม**
เศรษฐศาสตร์การเงิน, การบัญชี, บันทึกรายรับรายจ่าย, หลักการใช้จ่าย, แผนที่ชีวิต, เกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่,	เว้นอบายมุข, วินัยทางการเงิน, ขยันหา, เสียสละ, คำนึงส่วนรวม, ไม่โลภ, มัธยัสถ์, ยินดีตามฐานะ, รักศักดิ์ศรี และปกป้องเกียรติ,	เนื้อหาวิชาหลัก, องค์ความรู้ใหม่, วิจัย, วิทยาศาสตร์, หลักและเทคนิคการสอน, ตัวชี้วัด นโยบาย กฎหมายการศึกษา, จิตวิทยา	ใฝ่รู้ใฝ่เรียน, ฝึกหัด, ลงมือทำ,อดทน, กล้าหาญ, ยุติธรรม, ไม่อคติ, โปร่งใส, ตรงไปตรงมา, ไม่หลงกระแสโลก, ไม่เป็นทาสความ	ประวัติศาสตร์, ชาติศาสนา พระมหากษัตริย์, ภูมิสังคม, หน้าที่พลเมือง, หลักการออม, จิตวิทยาเชิงบวก, เทคโนโลยี	ฝึกสติ, หนักแน่น, ไม่ท้อแท้, เมตตา, ขยันเก็บ, ยึดมั่นค่านิยม, ปรับตัว, กตัญญูกตเวที, สำนึกรู้, สุจริตทางวิชาการ, รู้รัก

เงื่อนไข		เงื่อนไข		เงื่อนไข	
ความรู้	**คุณธรรม**	**ความรู้**	**ความรู้**	**คุณธรรม**	**ความรู้**
ออกแบบพื้นที่, ศิลปหัตถกรรม, ผลิตสื่อ	ประพฤติตามจรรยาบรรณและศีลธรรม	ความแตกต่าง, หลักบูรณาการ	อยาก (ตัณหา), ยับยั้งชั่งใจ, ตระหนักรู้,	ดิจิทัล (AI), งานวิชาการ, สัมพันธภาพ, เหตุบ้านการเมือง	สามัคคี, มารยาทเรียบร้อย, กัลยาณมิตร, จิตวิญญาณครู
วิธีการ		**วิธีการ**		**วิธีการ**	
เข้าร่วมอบรมสัมมนาด้านการเงินการประดิษฐ์และใช้สื่อการสอน, ศึกษาดูงานแหล่งเกษตรตัวอย่าง, ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)	บริจาควัตถุสิ่งของ, ทำบุญตักบาตรเป็นประจำ, เข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิทยาด้านการกำกับตัวเอง, อบรมคุณธรรมด้านการดำเนินชีวิตและการเป็นครูที่น่าเคารพ	เข้าร่วมอบรมสัมมนาทางวิชาการการจัดการความรู้ (KM), เรียนรู้ด้วยตัวเองจากเวบไซต์, ทำวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญอาจารย์มหาวิทยาลัย	เข้าร่วมกิจกรรมด้านจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการรู้คิดจากกรมสุขภาพจิตหรือหน่วยงานที่จัดขึ้น, เข้าอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อฝึกปัญญาให้เข้าใจตามเป็นจริง	เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ, อบรมสัมมนาด้านประวัติศาสตร์ การเขียนผลงานวิชาการ การใช้ดิจิทัล, การอ่านข้อมูลใหม่ๆ จากหนังสือพิมพ์ออนไลน์	นำนักเรียนช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน เช่น งานแห่เทียนเข้าพรรษา, เข้าอบรมจิตวิทยาเชิงบวก, ปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกสติ, การสวดมนต์เจริญจิตภาวนา

ความดี (เจตคติ/ความประพฤติ)	**ความเก่ง (ความรู้/ทักษะปฏิบัติ)**
แบบอย่างที่ดี, ขยันอดทน, ระเบียบวินัย, ยุติธรรม, ใฝ่เรียนรู้, ตรงต่อเวลา, กิริยาสุภาพเรียบร้อย, พอเพียง, เสียสละ, เว้นอบายมุข, ศีลธรรม, ซื่อสัตย์สุจริต, กตัญญูกตเวที, รักศรัทธาในวิชาชีพ, จรรยาบรรณวิชาชีพ, ใฝ่เรียนรู้, ยิ้มแย้มแจ่มใส, เป็นมิตร, แนวคิดเติบโต, จิตวิญญาณครู, รับผิดชอบ, มีกำลังใจ, รู้คุณค่าตัวเองและคนอื่น	เนื้อหาที่สอน, หลักสูตร, ตัวชี้วัด นโยบาย กฎหมายการศึกษา, หลักและเทคนิคการสอน, จิตวิทยา, วิจัย, ข้อมูลข่าวสาร, เท่าทันเทคโนโลยี, แหล่งเรียนรู้, คิดริเริ่มสร้างสรรค์, ออกแบบกระบวนการเรียนรู้, ผลิตสื่อและประยุกต์ใช้, อภิปราย ชี้แจงยกตัวอย่าง, แก้ปัญหา, สร้างบรรยากาศ, ให้คำปรึกษา, ให้ข้อมูลย้อนกลับ, สัมพันธภาพกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน
ปูชนียบุคคล (ครูผู้ควรบูชา)	

สรุป (Conclusion)

การเป็นครูที่น่าเคารพนับถือและเป็นที่นิยมยกย่องไม่ได้ขึ้นอยู่กับอาชีพเป็นครู แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นครูมืออาชีพที่มีจิตวิญญาณอันสูงส่งด้วยการครองตนอยู่ในกรอบความดีงาม รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีที่คำนึงถึงความพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไปตามกระแส (Fashion) ตัดสินใจเลือกใช้ชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ อย่างมีหลักวิชาการและมีเหตุมีผลโดยมีตนเป็นที่พึ่งและพร้อมที่จะเป็นพื้นที่ปลอดภัยและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนและคนอื่น ๆ ในสังคม มีภูมิต้านทานทางจิตใจหนักแน่นมั่นคงสมกับคำว่า “ครุ” ซึ่งจะต้องใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งความรู้ลึกในศาสตร์ที่ตัวเองสอนและความรู้กว้างเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของบริบทโลก (Knowledge) ฝึกฝนทักษะวิชาชีพครูเพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (Skill/Practice) ปรับเปลี่ยนเจตคติให้เติบโตด้วยการมองเห็นคุณค่าความเป็นครูและส่งเสริมศักยภาพนักเรียนรอบด้าน (Attitude) อีกทั้ง ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัดเพื่อยกระดับความประพฤติให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา (Ethics) หากครูทำได้เช่นนี้ จะเป็นครูที่ถึงพร้อมด้วยสมรรถนะความเก่งและความดี แม้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามาคุกคามย่อมไม่รู้สึกครั่นคร้ามจะ

ถูกแทนที่ แต่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้และช่วยจัดการเรียนการสอนให้น่าสนใจและพร้อมที่จะปรับตัวภายใต้ความไม่แน่นอนของกระแสโลกาภิวัตน์อย่างผู้มีความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง มีสติรู้เท่าทันและยึดมั่นคุณธรรมเป็นหลักใจที่เหนียวแน่นผ่านการใช้ชีวิตในทางสายกลางซึ่งจะนำสู่จิตวิญญาณความเป็นครูที่ควรค่าแก่การบูชาอย่างแท้จริง

ชาติยืนยง คงอยู่ เพราะครูดี สำคัญนัก หน้าที่ เรามีอยู่
งานก่อสร้าง ห้างหอ ยากพอดู แต่งานครู ยากยิ่ง กว่าสิ่งใด
(ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล)

References

Anbuthambi, B., & Chandrasekaran, N. (2019). Key attributes of a good teacher in an engineering college. *ICTACT Journal on Management Studies, 5*(2), 1006–1011.

Athiratpanya, J., Soopanyo, W., & Srisuantang, S. (2015). Factor analysis of good teachers' characteristics in the basic education level. *Journal of Research and Curriculum Development, 5*(2), 30–48. [in Thai]

Atidhammo, P. M. S. S. (2016). Teachers: The second parents of students. *Journal of Educational Review, 4*(1), 1–7. [in Thai]

Atthakosolo, P. S., & Pangthipampai, P. (2021). Philosophy of sufficiency economy. *Journal of Dhamma for Life, 27*(3), 24–37. [in Thai]

Azer, S. A. (2005). The qualities of a good teacher: How can they be acquired and sustained? *Journal of the Royal Society of Medicine, 98*(2), 67–69.

Chitchirachan, C. (2019). Sufficiency economy philosophy: A new paradigm of educational philosophy for developing current century learning. *Sikkha Journal of Education, 6*(1), 61–74. [in Thai]

Hill, N. (2025). The teacher in AI era: Adapting roles to guide learners in a changing world. https://breakthroughprovidence.org/education/ครูในยุค-ai-การปรับบทบาท/ [in Thai]

Jitlung, K. (2016). Identity of a good teacher in heart. *Phuket Rajabhat University Academic Journal, 12*(2), 1–25. [in Thai]

Kenaphoom, S. (2016). Analysis of sufficiency economy philosophy: Connectivity with practices of another theory. *RMU Journal (Humanities and Social Sciences), 10*(2), 69–83. [in Thai]

Ketngam, W., Saengsai, P., Saengmano, S., Neelayothin, A., & Thammabut, B. (2022). Morality, ethics and teacher. *Journal of MCU Ubon Review, 7*(3), 65–76. [in Thai]

Khamhongsa, P. A. P., Massuk, P. Y. M., Kumphetdee, P. H., & Khamhongsa, K. (2022). Teachers' roles in the 21st century as the parents of disciples. *Journal of Buddhist Sociology, 7*(3), 49–64. [in Thai]

Khizar, U., Shafique, M., Iqbal, S., Abid, K., & Baloch, U. (2021). A qualitative study of attributes of a good teacher as perceived by pupils and principals. *Multicultural Education, 7*(4), 129–134. DOI: 10.5281/zenodo.4681321

Kwanmuang, P. (2020). Five minds towards teacher career. *Journal of Industrial Education, 19*(3), 1–7. [in Thai]

Limsakul, C., & Chayanuvat, A. (2019). Guidelines for teachers' professional excellence at primary education level of the Office of the Basic Education Commission. *Mahachula Academic Journal, 7*(1), 132–144. [in Thai]

Linphoo, M. (2019). The model of instruction based on sufficiency economy philosophy in promoting student teachers' life skill. *Academic Journal of Phetchaburi Rajabhat University, 9*(2), 100–110. [in Thai]

Linphoo, M., Chaiplad, B., & Siri, S. (2024). Learning management steps based on the integration of contemplative education and the King's sufficiency economy philosophy in promoting public consciousness of pre-service student teachers. *Hatyai Academic Journal, 22*(3), 518–537. [in Thai]

Linphu, P. F. B., & Linphoo, M. (2023). The four beliefs and the development of teacher spirit: Meaning, components and application. *Education Journal, Faculty of Education, Kamphaengphet Rajabhat University, 7*(14), 90–106. [in Thai]

Maneeroung, W., Phutiariyawat, J., Bootima, R., & Ployduangrat, J. (2016). Model of smart teacher development in basic education. *Journal of MCU Peace Studies, 4*(2), 260–278. [in Thai]

Miller, P. (2012, as cited in Banw, S. S., 2014). Ten characteristics of a good teacher. *ABAC Journal, 34*(2), 71–73.

Mongsawad, P. (2010). The philosophy of the sufficiency economy: A contribution to the theory of development. *Asia-Pacific Development Journal, 17*(1), 123–143.

Nilkarn, L., Lertgrai, P., & Meebua, S. (2017). Sufficiency economy in school. *Nakkhabut Paritat Journal, 9*(1), 203–211. [in Thai]

Nilkote, R., Warabamrungkul, T., Sukpom, T., Papan, N., Techaraungrong, P., & Asawasripongtorn, K. (2021). The application of the philosophy of sufficiency economy into the context of teaching profession. *Chandrakasem Rajabhat University Journal of Graduate School, 16*(1), 15–27. [in Thai]

Payutto, P. A. P. B. (2021). *Dictionary of Buddhism* (43rd ed.). https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/dictionary_of_buddhism_pra-muan-dhaama.pdf [in Thai]

Phanthali, P. N., Jirawatno, P. T., & Asoke Suthamwong, P. (2021). A new way of life according to the philosophy of sufficiency economy. *Journal of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University, 2*(3), 53–65. [in Thai]

Phinijwat, P. (2020). Strategic integration of sufficiency economy concept to enhance quality of life for people in local communities. *Pañña Panithan Journal, 5*(1), 42–53. [in Thai]

Pinsawasdi, T. S. (2024). Sufficiency economy philosophy and development. *Journal of MCU Ubon Review, 9*(1), 1741–1754. [in Thai]

Pitipakpong, T. (2024). Integrating the sufficiency economy philosophy to solve teachers' debt problems. *Journal of Learning Ecosystem and Wisdom, 2*(2), 32–43. [in Thai]

Sarapirom, K. (2024). The philosophy of sufficiency economy (PSE): Choice, survival, and happiness for all in a time of crisis. *Interdisciplinary Research Review, 19*(4), 26–38.

Shone, J. J. (2016). The sufficiency economy philosophy beyond Thailand: Sustainable development challenges in a neo-liberal world. *Asian Review, 29*(1), 55–81.

Somsak, M., Khongnaluek, N., Tongkhundum, T., & Aksrawadeewat, R. (2018). Factors and indicators of teachers' spirituality of student teachers at Faculty of Education, Rajabhat University. *Journal of Southern Technology, 11*(1), 51–58. [in Thai]

Srathorng, P. (2018). Thai teachers in the modern era: Teaching and research roles. *RTNA Journal of Social Sciences, Humanities and Education, 4*(1), 68–79. [in Thai]

Sricharoenpramong, N. (2019). Development of sufficiency economy instructional program to promote thinking skills of professional teacher students. *Dhonburi Rajabhat University Journal, 13*(1), 66–77. [in Thai]

Srisakeaw, M., & Wichairam, S. (2019). Sufficiency economy: Guidelines for sustainable development in Thailand. *Interdisciplinary Management Journal, 3*(1), 39–49. [in Thai]

Sudrung, J., & Thanompongchart, P. (2018). Teacher development: Solutions to the point. *Journal of Education Studies, Chulalongkorn University, 46*(2), 387–393. [in Thai]

Suthamdee, C., & Suthamdee, C. (2017). Role of sufficiency economy philosophy on Thailand reform. *Journal of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, 19*(1), 187–196. [in Thai]

Suwannawong, K., Anothai, S., & Sathapong, K. (2023). The sufficiency economy philosophy for strengthening authentic happiness along humanism in the present society. *Journal of Dhammasuksa Research, 6*(1), 315–326. [in Thai]

Tantiwetchakul, S. (2008). Sufficiency economy. *Journal of Education, Faculty of Education, Burapha University, 19*(3), 1–6. [in Thai]

Thongbhakdee, N. (2007). Sufficiency economy philosophy: Historical background and interpretation. *NIDA Development Journal, 47*(1), 1–25. [in Thai]

Warabamrungkul, T. (2019). Characteristics of good teachers in the age of 4.0. *Journal of Social Innovation and Mass Communication Technology, 2*(1), 1–15. [in Thai]

Yimyaem, M. (2022). Characteristics of teachers according to teacher education reform in the 21st century. *Journal of the Association of Professional Development of Educational Administration of Thailand, 3*(4), 29–43. [in Thai]